

Wiesława Cieśliewicz¹

Katedra Ekonomii

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

Polski eksport produktów rolno-spożywczych do Rosji

Polish exports of agro-food products to Russia

Synopsis: Polska prowadzi ożywioną wymianę handlową produktami rolno-spożywczymi z Rosją. W artykule dokonano analizy eksportu tych produktów w latach 2004–2010. Podstawowy materiał do analizy stanowiły dane Głównego Urzędu Statystycznego. Pomocne okazało się również piśmiennictwo naukowe. Zebrane informacje opracowano posługując się metodą opisową szeregów czasowych, a na ich podstawie logicznego wnioskowania. W badanym okresie nastąpił wzrost wartości polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych do Rosji z 501,4 do 992,5 mln USD, a więc o 98,0%. Mimo tak dużego wzrostu wartości tego eksportu, w 2010 roku eksport artykułów rolno-spożywczych do Rosji stanowił 5,5% całości wywozu do tego kraju. W strukturze eksportu dominowało kilka grup produktów. Były to produkty ogrodnictwa i przemysłu owocowo-warzywnego, kakao i przetwory, produkty mleczarskie oraz różne przetwory spożywcze.

Słowa kluczowe: eksport, produkty rolno-spożywcze, Rosja.

Abstract. Poland is conducting a vivid trade in agro-food products with Russia. The paper presents an analysis of exports of these products in 2004-2010. The basic material for analysis were data from the Central Statistical Office publications. Also, the scientific literature has proved to be helpful. The collected data were processed with methods of descriptive and time series analysis and on that basis by methods of logical inference. In the period investigated, the value of Polish exports of agro-food products to Russia has increased from USD 501,4 million to 992,5 million, so by 98,0%. Despite such a large increase in the trade value, its meaning for the Polish trade in food products was low. In 2010, exports of agro-food products to Russia amounted to 5,5% of total exports. The structure of exports was dominated by a few groups of products. These were products of horticulture, fruit and vegetable processing industry, cocoa and cocoa preparations, dairy products, and miscellaneous edible preparations.

Key words: export, agro-food products, Russia.

Wstęp

Przemysł rolno-spożywczy jest jednym z ważniejszych i najbardziej dynamicznie rozwijających się sektorów polskiej gospodarki. Czynnikiem, który przyspieszył jego rozwój, była akcesja Polski do Unii Europejskiej (UE) i możliwość wykorzystania funduszy unijnych w procesach modernizacji przedsiębiorstw i ich dostosowania do funkcjonowania w nowych warunkach rynkowych. Polski przemysł rolno-spożywczy wykorzystał dane mu szanse, o czym świadczy wzrost sprzedaży na rynku krajowym oraz rosnący eksport [Wigier 2011].

Rosja jest dla Polski ważnym partnerem handlowym, ze względu na położenie geograficzne, wielkość rynku i potencjał ekonomiczny. W latach 2004–2010 wartość eksportu produktów rolno-spożywczych z Polski zwiększyła się dwuipółkrotnie. Na rynki

¹ Dr inż., e-mail: wieslawa.cieslewicz@zut.edu.pl.

krajów UE trafiło 80% tego eksportu, a 10% do Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP), głównie do Rosji. W 2010 roku była ona odbiorcą 55% produktów rolno-żywnościowych eksportowanych z Polski do tego regionu, 26% skierowano na Ukrainę, a 11% na Białoruś [Tereszczuk i Ambroziak 2011].

Począwszy od dnia 1 maja 2004 roku wymiana handlowa Polski z krajami trzecimi, w tym także z Rosją, opiera się na Wspólnotowej Taryfie Celnej. Obroty towarowe w handlu zagranicznym są prezentowane według Scalonej Nomenklatury CN, będącej podstawą klasyfikacji towarów, zgodnej z taryfą celną Unii Europejskiej. Zapewnia ona jednolitą bazę klasyfikacyjną w handlu zagranicznym, spójną z klasyfikacjami międzynarodowymi [Kawecka-Wyrzykowska 2004].

Artykuły rolno-spożywcze eksportowane z Polski do Rosji, w rozumieniu unijnej oraz rosyjskiej taryfy celnej, zostały sklasyfikowane w sekcjach od I do IV, obejmujących następujące produkty: sekcja I zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego, sekcja II produkty pochodzenia roślinnego, sekcja III tłuszcze i oleje oraz sekcja IV przetwory spożywcze.

Materiał i metodyka badań

Celem pracy jest zbadanie i ocena polskiego eksportu artykułów rolno-spożywczych do Rosji. Kryteria oceny stanowiły wartość oraz struktura eksportu w latach 2004-2010. Podstawowy materiał do analizy to dane Głównego Urzędu Statystycznego. Pomocne okazało się również piśmiennictwo naukowe. Zebrane informacje opracowano, posługując się metodą opisową, analizy szeregów czasowych, a na ich podstawie logicznego wnioskowania.

Eksport artykułów rolno-spożywczych z Polski

Sektor rolno-spożywczy ma duże znaczenie w polskim eksporcie (tab. 1).

Tabela 1. Udział sektora rolno-spożywczego w eksporcie z Polski, %

Table 1. Share of agro-food sector in Polish exports, %

Udział w eksporcie z Polski ogółem	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Sektor rolno-spożywczy	8,8	10,0	9,8	9,9	9,8	11,5	11,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Roczniki Statystyczne Handlu Zagranicznego 2005–2011].

Na podstawie danych z lat 2004-2010 można stwierdzić, że w analizowanym okresie udział eksportu badanego sektora w eksporcie z Polski ogółem stopniowo wzrastał i w 2010 roku wyniósł 11,2%.

W tabeli 2 przedstawiono wartość i strukturę towarową eksportu rolno-spożywczego z Polski. Od 2004 do 2010 roku wartość eksportu zwiększyła się z 6 481 do 17 921 mln USD. Wzrost ten nie był jednakowy we wszystkich sekcjach klasyfikacji towarowej.

Najwyższy zanotowano w sekcji tłuszcze i oleje, z 50 do 431 mln USD. Był to wzrost prawie 9-krotny.

Tabela 2. Wartość i struktura towarowa eksportu artykułów rolno-spożywczych z Polski wg sekcji CN w latach 2004–2010

Table 2. The value and structure of Polish exports of agro-food articles by sections of Combined Nomenclature in 2004–2010

Kod	Sekcja	Rok							
		2004		2005		2006		2007	
		mln USD	%	mln USD	%	mln USD	%	mln USD	%
I	Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	2 185	33,7	3 306	37,0	3 914	36,5	4 862	35,3
II	Produkty pochodzenia roślinnego	1 479	22,8	1 782	20,0	1 917	17,9	2 656	19,3
III	Tłuszcze i oleje	50	0,8	124	1,4	212	2,0	337	2,4
IV	Przetwory spożywcze	2 767	42,7	3 716	41,6	4 684	43,7	5 906	42,9
Artykuły rolno-spożywcze ogółem		6 481	100,0	8 928	100,0	10 727	100,0	13 761	100,0

Tabela 2. cd.

Table 2. continued

Kod	Sekcja	Rok					
		2008		2009		2010	
		mln USD	%	mln USD	%	mln USD	%
I	Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	6 001	34,9	5 054	31,7	5 987	33,4
II	Produkty pochodzenia roślinnego	3 163	18,4	3 230	20,2	3 248	18,1
III	Tłuszcze i oleje	447	2,6	358	2,2	431	2,4
IV	Przetwory spożywcze	7 598	44,2	7 323	45,9	8 255	46,1
Artykuły rolno-spożywcze ogółem		17 209	100,0	15 965	100,0	17 921	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie publikacji GUS [Rocznik... 2005-2011].

Należy jednak stwierdzić, że udział tych produktów w eksporcie rolno-spożywczym ogółem był niski i kształtował się w analizowanym okresie w granicach 0,8-2,6%. Najniższy wzrost wartości eksportu zaobserwowano w sekcji produkty pochodzenia roślinnego, z 1 479 do 3 248 mln USD (wzrost 2,2-krotny). Udział tej sekcji w eksporcie rolno-spożywczym wyniósł w 2004 roku 22,8%, a 18,1% w 2010. W pozostałych dwóch sekcjach parametry te kształtowały się następująco: zwierzęta żywe i produkty pochodzenia

zwierzęcego 2,7-krotny wzrost wartości eksportu, udział w eksporcie rolno-spożywczym 33,7% i 33,4%; przetwory spożywcze to 3-krotny wzrost wartości, udział 42,7% w 2004 i 46,1% w 2010 roku. Na poziomie działów klasyfikacji towarowej najbardziej wzrósł wywóz tytoniu (dział 24), ze 159 do 1 582 mln USD. Wartość z 2010 roku stanowiła prawie 10-krotność wartości z roku 2004. Natomiast najmniej wzrósł eksport zwierząt żywych (dział 01), z 273 do 278 mln USD [Roczniki... 2005-2011].

Eksport artykułów rolno-spożywczych z Polski do Rosji

Handel produktami rolno-spożywczymi z Rosją od dawna był istotnym elementem polskiej wymiany towarowej. Już w latach 90. wieku XX kraj ten był ważnym rynkiem zbytu dla żywności z Polski². W latach 1994–1997 nastąpił gwałtowny wzrost polskiego eksportu artykułów rolno-spożywczych do Rosji. Czynnikiem, które na to wpłynęły były zmiany ustrojowe, postępująca prywatyzacja i wzrost gospodarczy Polski oraz dostosowana do popytu na rynku rosyjskim oferta eksportowa polskich przedsiębiorstw. Wartość eksportu produktów rolno-spożywczych do Rosji w 1997 roku wyniosła 919,3 mln USD, co stanowiło 42,7% wartości ogółu eksportu z Polski na rynek rosyjski. Z powodu kryzysu gospodarki rosyjskiej, który miał miejsce w 1998 roku³, obroty handlowe z Rosją uległy znacznemu zmniejszeniu i w 1999 roku eksport artykułów rolno-spożywczych spadł do poziomu 277,4 mln USD, co stanowiło 30,1% wartości całkowitego eksportu z Polski do Rosji. Kolejne dwa lata nie przyniosły poprawy. Obserwowano dalszy spadek wartości eksportu produktów żywnościowych na rynek rosyjski. Dopiero rok 2002 rozpoczął trend wzrostowy, który kontynuowany był do roku 2005. W tym okresie wartość eksportu produktów rolno-spożywczych do Rosji wzrosła ponad 2-krotnie z 279,3 mln USD do 635,3 mln USD [Roczniki Statystyczne Handlu Zagranicznego 1998–2006].

Charakterystycznym dla relacji gospodarczych z Rosją w latach 2006–2008 był konflikt handlowy dotyczący dostaw polskiego mięsa i produktów roślinnych na rynek rosyjski. W 2006 roku nastąpiło załamanie polskiego eksportu rolno-spożywczego po wprowadzeniu przez Rosję, w listopadzie 2005 roku, zakazu importu z Polski produktów mięsnych surowych i zaprzestaniu uznawania polskich świadectw fitosanitarnych wydawanych na produkty roślinne. Z powodu tych ograniczeń udział Rosji w całości polskiego eksportu rolno-spożywczego znacznie się zmniejszył. W 2008 roku osiągnął najniższy poziom – 4,1%. Zakaz importu z Polski mięsa trwał do końca 2007 roku, produktów roślinnych na cele niespożywcze (przemysłowe i paszowe) do marca 2008 roku, natomiast produktów roślinnych na cele spożywcze do października 2008 roku.

Z powodu wprowadzenia przez Rosję embarga na polskie mięso, wartość jego eksportu obniżyła się z 38,1 mln USD w 2005 roku do 5,8 mln USD w 2006 roku i do 1,2 mln USD w 2007 roku. Zakończenie konfliktu zaowocowało wzrostem eksportu tych

² Postępujący w latach 90. proces transformacji od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej w Polsce i Rosji, pomimo występujących różnic w zakresie i intensywności tego procesu w obu krajach, stworzył warunki do rozwoju wymiany handlowej na zasadach rynkowych. Rozpoczęto tworzenie infrastruktury traktatowej między Polską a Rosją. W 1993 roku między Rzeczpospolitą Polską i Federacją Rosyjską został podpisany traktat o handlu i współpracy gospodarczej. W 1996 roku 24,7% eksportu rolno-spożywczego z Polski przypadało na ten kraj [Cieśliewicz, Zieziula 1998].

³ Załamanie gospodarcze w Rosji przejawiało się deprecjacją wartości rubla przekraczającą 300%, zmniejszeniem dochodów realnych ludności i wzrostem cen, co w efekcie wpłynęło na spadek popytu na rynku rosyjskim.

produktów do Rosji. Już w 2008 roku wartość tego eksportu wzrosła do poziomu 34,2 mln USD, ale do 2009 roku nie przekroczyła poziomu z roku przed wprowadzeniem embarga. Stało się to dopiero w 2010 roku, kiedy eksport polskiego mięsa na rynek rosyjski osiągnął wartość 57 mln USD (tab. 3).

Podobnie jak w przypadku mięsa, z powodu zakazu importu z Polski produktów roślinnych nastąpił spadek wartości ich eksportu na rynek rosyjski. Ograniczenia dotyczyły przede wszystkim warzyw i owoców, które od 2004 roku stanowiły 80% polskiego eksportu do Rosji produktów sekcji II. Zaprzestanie uznawania polskich świadectw fitosanitarnych przez Federację Rosyjską doprowadziło do prawie 2-krotnego spadku wartości eksportu warzyw w 2006 roku w porównaniu z rokiem 2005 i ponad 3-krotnego w przypadku owoców. Zniesienie embarga spowodowało dynamiczny wzrost wartości eksportu tych produktów na rynek rosyjski. Wartości z roku 2010 znacznie przewyższają poziom z roku przed konfliktem.

Zapoczątkowane w 2008 roku osłabienie koniunktury gospodarczej i późniejsza recesja na rynkach światowych w znacznie mniejszym stopniu dotknęły handel żywnością niż pozostałe sektory gospodarki. W przypadku eksportu produktów rolno-spożywczych z Polski nieznaczny spadek jego wartości miał miejsce tylko w 2009 roku, gdyż w kolejnym odnotowano 12-procentowy wzrost. Dotyczy to także polskiego eksportu żywności do Rosji.

W tab. 3 przedstawiono wartość eksportu artykułów rolno-spożywczych do Rosji. W latach 2004–2010 eksport ten zwiększył się z 501,4 do 992,5 mln USD, a więc o 98%. Biorąc pod uwagę sekcje klasyfikacji towarowej, najwyższy wzrost zanotowano w sekcji produkty pochodzenia roślinnego (wzrost o 137%), a najniższy – w sekcji zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego (wzrost o 71%). Wartość eksportu artykułów z sekcji tłuszcze i oleje wzrosła o 107,4%, a produktów z sekcji przetwory spożywcze o 77,8%. Na poziomie działów klasyfikacji towarowej dominowało kilka grup produktów. Były to produkty ogrodnictwa i przemysłu owocowo-warzywnego, kakao i przetwory, produkty mleczarskie oraz różne przetwory spożywcze. W 2010 roku nastąpił wzrost wartości wywozu niektórych artykułów rolno-spożywczych eksportowanych do Rosji. W stosunku do roku poprzedniego najbardziej wzrosła wartość wywozu mięsa (4-krotnie), produktów mleczarskich (prawie 3-krotnie), tłuszczów i olejów pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego (6-krotnie).

W tab. 4 przedstawiono udział Rosji w polskim eksporcie artykułów rolno-spożywczych oraz strukturę polskiego eksportu rolno-spożywczego do Rosji. Na poziomie sekcji klasyfikacji towarowej w 2010 roku najwyższy był udział tego kraju w wywozie produktów pochodzenia roślinnego (13,2%), a najniższy – tłuszczów i olejów (0,6%). Biorąc pod uwagę działy klasyfikacji towarowej, najwyższy był udział Rosji w eksporcie z Polski owoców i orzechów jadalnych (dział 08), a najniższy – ryb i innych bezkręgowców wodnych (dział 03) oraz zbóż (dział 10).

W analizowanym okresie udział Rosji w polskim eksporcie rolno-spożywczym stopniowo malał. W 2004 roku stanowił 7,7%, a w 2010 roku – 5,5% wywozu. Najniższy odnotowano w 2008 roku, kiedy tylko 4,1% polskiego eksportu rolno-spożywczego trafiło do Rosji.

Tabela 3. Wartość eksportu artykułów rolno-spożywczych z Polski do Rosji wg sekcji i działów CN w latach 2004-2010, tys. USD

Table 3. Value of exports of agro-food products from Poland to Russia by sections and chapters of Combined Nomenclature in 2004-2010, USD thousand

Kod	Sekcja, dział	Rok						
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
I	Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	102 710	85 858	86 549	84 615	113 632	103 965	175 386
01	– zwierzęta żywe	15 577	14 415	34 731	20 928	27 046	55 156	15 180
02	– mięso i podroby jadalne	47 954	38 140	5 847	1 182	34 156	11 345	57 007
03	– ryby i inne bezkręgowce wodne	3 509	4 010	731	670	1	108	101
04	– produkty mleczarskie, jaja ptasie; miód naturalny; jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego	35 343	28 854	45 133	61 804	52 243	37 291	102 532
05	– produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej niewymienione	327	439	107	31	186	65	566
II	Produkty pochodzenia roślinnego	179 556	225 713	97 445	128 588	153 255	326 436	427 207
06	– drzewa i inne rośliny; bulwy, korzenie; cięte kwiaty i ozdobne liście	1 458	17 398	5 019	6 677	22 516	19 742	28 326
07	– warzywa	56 435	87 717	47 799	62 740	69 343	104 160	158 594
08	– owoce i orzechy jadalne	86 414	98 228	28 455	42 638	42 212	185 919	219 347
09	– kawa, herbata i przyprawy	8 515	8 996	9 429	11 227	11 641	8 440	12 604
10	– zboża	109	694	0	0	413	0	26
11	– produkty przemysłu młynarskiego; sól, skrobia	13 668	8 477	3 942	1 639	2 183	1 770	3 446
12	– nasiona i owoce oleiste; ziarna, nasiona i owoce różne; rośliny przemysłowe i lecznicze; słoma i pasza	2 669	3 458	941	1 254	2 293	2 975	2 997
13	– szelak; gumy, żywice oraz inne soki i ekstrakty roślinne	221	608	1 778	2 309	2 589	3 370	1 813
	– materiały roślinne do wyplatania; produkty pochodzenia roślinnego, gdzie indziej nie wymienione	67	138	82	104	65	60	54

Tabela 3. cd.

Table 3. continued

Kod	Sekcja, dział	Rok						
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
III	Tłuszcze i oleje	1 241	1 041	784	415	448	396	2 574
15	– tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego, gotowe							
	tłuszcze jadalne; woski	1 241	1 041	784	415	448	396	2 574
IV	Przetwory spożywcze	217 849	322 718	356 825	405 970	438 910	347 467	387 352
16	– przetwory z mięsa, ryb lub skorupiaków, mięczaków i innych bezkręgowców wodnych	7 419	2 972	2 018	222	794	2 326	3 845
17	– cukry i wyroby cukiernicze	21 088	30 423	64 676	64 852	79 183	50 063	50 114
18	– kakao i przetwory	32 838	46 278	70 529	93 087	80 976	63 638	100 895
19	– przetwory ze zbóż, mąki, skrobi lub mleka; pieczywo cukiernicze	26 217	40 942	41 729	46 170	54 208	35 717	29 348
20	– przetwory z warzyw, owoców, orzechów lub innych części roślin	62 448	96 968	79 676	89 787	115 074	104 307	102 803
21	– różne przetwory spożywcze	38 873	62 320	68 592	79 668	77 186	70 554	74 581
22	– napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet	4 658	12 724	8 482	10 001	14 164	7 169	7 515
23	– pozostałości i odpady przemysłu spożywczego; gotowa pasza dla zwierząt	9 887	8 893	12 424	14 510	9 698	12 383	16 204
24	– tytoń i przetworzone namiastki tytoniu	14 421	21 198	8 699	7 673	7 627	1 310	2 047
1–24	Artykuły rolno-spożywcze	501 356	635 330	541 603	619 588	706 245	778 264	992 519

Źródło: [www.stat.gov.pl, data odczytu: kwiecień 2012].

Badania struktury towarowej eksportu rolno-spożywczego do Rosji na poziomie sekcji CN w latach 2004-2010 wskazują na znaczne wahania eksportu artykułów należących do sekcji I, II i IV.

Wartość wywozu zwierząt żywych i produktów pochodzenia zwierzęcego stanowiła 20,5% wartości eksportu rolno-spożywczego w 2004 roku. W następnych latach odpowiednio: 3,5%, 16,0%, 13,7%, 16,1%, 13,4%, by w roku 2010 osiągnąć 17,7%.

Tabela 4. Udział Rosji w polskim eksporcie artykułów rolno-spożywczych (A) oraz struktura polskiego eksportu rolno-spożywczego do Rosji (B) według sekcji i działów CN w latach 2004-2010, %

Table 4. Russian participation in Polish exports of agro-food products (A) and structure of Polish agro-food exports to Russia (B) by sections and chapters of Combined Nomenclature in 2004-2010, %

Kod	Sekcje, działy	2004		2005		2006		2007	
		A	B	A	B	A	B	A	B
I	Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	4,7	20,5	2,6	13,5	2,2	16,0	1,7	13,7
01	– zwierzęta żywe	5,7	3,1	4,0	2,3	8,1	6,4	5,9	3,4
02	– mięso i podroby jadalne	6,2	9,6	3,0	6,0	0,4	1,1	0,1	0,2
03	– ryby i inne bezkręgowce wodne	1,1	0,7	1,0	0,6	0,1	0,1	0,1	0,1
04	– produkty mleczarskie, jaja ptasie; miód naturalny; jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego	5,0	7,0	2,6	4,5	3,8	8,3	3,7	10,0
05	– produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej nie wymienione	0,3	0,1	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
II	Produkty pochodzenia roślinnego	12,1	35,8	12,7	35,5	5,1	18,0	4,8	20,8
06	– drzewa i inne rośliny; bulwy, korzenie; cięte kwiaty i ozdobne liście	14,3	2,3	19,1	2,7	5,8	0,9	5,8	1,1
07	– warzywa	10,7	11,3	14,1	13,8	6,9	8,8	6,8	10,1
08	– owoce i orzechy jadalne	16,1	17,2	17,0	15,5	4,5	5,3	5,0	6,9
09	– kawa, herbata i przyprawy	11,8	1,7	9,4	1,4	9,2	1,7	8,0	1,8
10	– zboża	0,2	0,0	0,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
11	– produkty przemysłu młynarskiego; sól, skrobia	19,8	2,7	12,3	1,3	5,6	0,7	1,6	0,3
12	– nasiona i owoce oleiste; ziarna, nasiona i owoce różne; rośliny przemysłowe i lecznicze; słoma i pasza	1,9	0,5	2,7	0,5	0,7	0,2	0,4	0,2
13	– szelak; gumy, żywice oraz inne soki i ekstrakty roślinne	3,7	0,0	12,2	0,1	29,6	0,3	25,7	0,4

Tabela 4. cd.

Table 4. continued

Kod	Sekcje, działy	2004		2005		2006		2007	
		A	B	A	B	A	B	A	B
14	– materiały roślinne do wyplatania; produkty pochodzenia roślinnego, gdzie indziej nie wymienione	1,7	0,0	4,6	0,0	2,1	0,0	1,5	0,0
III	Tłuszcze i oleje	2,5	0,2	0,8	0,2	0,4	0,1	0,1	0,1
15	– tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego, gotowe tłuszcze jadalne; woski	2,5	0,2	0,8	0,2	0,4	0,1	0,1	0,1
IV	Przetwory spożywcze	7,9	43,5	8,7	50,8	7,7	65,9	6,9	65,5
16	– przetwory z mięsa, ryb lub skorupiaków, mięczaków i innych bezkręgowców wodnych	2,5	1,5	0,8	0,5	0,4	0,4	0,0	0,0
17	– cukry i wyroby cukiernicze	6,3	4,2	7,5	4,8	13,3	11,9	14,1	10,5
18	– kakao i przetwory	10,1	6,5	12,6	7,3	15,3	13,0	16,3	15,0
19	– przetwory ze zbóż, mąki, skrobi lub mleka; pieczywo cukiernicze	6,9	5,2	7,3	6,4	6,2	7,7	5,0	7,5
20	– przetwory z warzyw, owoców, orzechów lub innych części roślin	11,4	12,5	14,3	15,3	9,3	14,7	9,0	14,5
21	– różne przetwory spożywcze	10,3	7,8	11,8	9,8	10,9	12,7	9,3	12,9
22	– napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet	2,5	0,9	4,0	2,0	2,3	1,6	2,4	1,6
23	– pozostałości i odpady przemysłu spożywczego; gotowa pasza dla zwierząt	6,3	2,0	4,0	1,4	4,8	2,3	4,7	2,3
24	– tytoń i przetworzone namiastki tytoniu	9,1	2,9	8,0	3,3	1,9	1,6	1,0	1,2
1–24	Artykuły rolno-spożywcze	7,7	100	7,1	100	5,1	100	4,5	100

Tabela 4. cd.

Table 4. continued

Kody	Seksje, działy	2008		2009		2010	
		A	B	A	A	B	A
I	Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	1,9	16,1	2,1	13,4	2,9	17,7
01	– zwierzęta żywe	1,0	3,8	14,9	7,1	5,5	1,5
02	– mięso i podroby jadalne	4,3	4,8	0,5	1,5	2,0	5,7
03	– ryby i inne bezkręgowce wodne	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
04	– produkty mleczarskie, jaja ptasie; miód naturalny; jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego	27,1	7,4	2,5	4,8	5,9	10,3
05	– produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej nie wymienione	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,1
II	Produkty pochodzenia roślinnego	4,8	21,7	10,1	41,9	13,2	43,0
06	– drzewa i inne rośliny; bulwy, korzenie; cięte kwiaty i ozdobne liście	13,5	3,2	13,6	2,5	19,5	2,9
07	– warzywa	6,3	9,8	11,7	13,4	15,7	16,0
08	– owoce i orzechy jadalne	4,0	6,0	20,4	23,9	23,6	22,1
09	– kawa, herbata i przyprawy	5,4	1,6	2,9	1,1	4,2	1,3
10	– zboża	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
11	– produkty przemysłu młynarskiego; slód, skrobia	1,6	0,3	1,1	0,2	2,2	0,3
12	– nasiona i owoce oleiste; ziarna, nasiona i owoce różne; rośliny przemysłowe i lecznicze; słoma i pasza	0,8	0,3	1,3	0,4	1,1	0,3
13	– szelak; gumy, żywice oraz inne soki i ekstrakty roślinne	23,5	0,4	25,9	0,4	22,7	0,2
14	– materiały roślinne do wyplatania; produkty pochodzenia roślinnego, gdzie indziej nie wymienione	0,9	0,0	1,0	0,0	1,1	0,0
III	Tłuszcze i oleje	0,1	0,1	0,1	0,1	0,6	0,3
15	– tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego, gotowe tłuszcze jadalne; woski	0,1	0,1	0,1	0,1	0,6	0,3
IV	Przetwory spożywcze	5,8	62,1	4,7	44,6	4,7	39,0
16	– przetwory z mięsa, ryb lub skorupiaków, mięczaków i innych bezkręgowców wodnych	0,1	0,1	0,3	0,3	0,4	0,4
17	– cukry i wyroby cukiernicze	13,6	11,2	11,5	6,4	9,7	5,0

Tabela 4. cd.

Table 4. continued

Kody	Seksje, działy	2008		2009		2010	
		A	B	A	A	B	A
18	– kakao i przetwory	11,7	11,5	8,4	8,2	10,7	10,2
19	– przetwory ze zbóż, mąki, skrobi lub mleka; pieczywo cukiernicze	4,7	7,7	3,7	4,6	2,8	3,0
20	– przetwory z warzyw, owoców, orzechów lub innych części roślin	9,4	16,3	11,4	13,4	10,9	10,4
21	– różne przetwory spożywcze	7,0	10,9	6,7	9,1	6,1	7,5
22	– napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet	2,7	2,0	1,4	0,9	1,3	0,8
23	– pozostałości i odpady przemysłu spożywczego; gotowa pasza dla zwierząt	2,3	1,4	3,0	1,6	3,1	1,6
24	– tytoń i przetworzone namiastki tytoniu	1,7	1,1	0,1	0,2	0,1	0,2
1–24	Artykuły rolno-spożywcze	4,1	100	4,9	100	5,5	100

Źródło: jak w tab. 1 i 2.

Z kolei produkty pochodzenia roślinnego miały najwyższy udział w wywozie rolno-spożywczym do Rosji w 2010 roku (43,0%), natomiast najniższy 2006 roku (18,0%).

Przetwory spożywcze miały udział 43,5-procentowy w eksporcie żywności do Rosji w 2004 roku. Następnie rósł on do 2006 roku (do 65,9%) i małał do roku 2010, kiedy to osiągnął 39,0%, a więc mniej niż na początku badanego okresu.

Podsumowanie

Rynek rosyjski to rynek ogromnych możliwości. Jest on interesujący dla polskich producentów żywności ze względu na położenie geograficzne, duże możliwości zbytu i potencjał ekonomiczny Rosji. Kraj ten, obok UE, jest jednym z największych importerów artykułów rolno-spożywczych z Polski. W latach 2004-2010 wartość eksportu polskiej żywności do tego kraju zwiększyła się prawie dwukrotnie. W 2010 roku wyniosła 992,5 mln USD, co oznacza wzrost o 27% w stosunku do roku poprzedniego.

W długim okresie odbudowy polskiego eksportu do Rosji, po kryzysie w tym kraju (który rozpoczął się w 1998 roku), miało miejsce nie tylko proste odtworzenie jego wartości, ale również nastąpiła istotna przebudowa jego struktury. Do roku 1997 produkty rolno-spożywcze były podstawą polskiego eksportu na rynek rosyjski, a Polskę zaliczano do ważnych dostawców żywności. Od następnego roku obserwuje się stały spadek udziału tego sektora w polskim eksporcie do Rosji. W 1997 roku udział artykułów rolno-spożywczych stanowił około 42% polskiego eksportu na rynek rosyjski, a w 2008 roku już tylko 7,9%. Niewątpliwie dyskryminacyjna polityka handlowa Rosji wobec polskiej żywności w latach 2005-2008 również przyczyniła się do tej sytuacji. Należy podkreślić, że odbudowanie pozycji polskich eksporterów produktów rolno-spożywczych na rynku rosyjskim po zniesieniu embarga jest bardzo trudne, gdyż w czasie obowiązywania ograniczeń handlowych ich miejsce na rynku rosyjskim zajęli konkurencyjni dostawcy,

głównie z Europy Zachodniej. Korzystny natomiast wpływ na wzrost eksportu ma duża podaż produktów rolno-spożywczych w Polsce, rosnący popyt na te produkty w Rosji oraz wsparcie w formie subsydiów eksportowych. To wsparcie istotnie poprawia konkurencyjność cenową polskich producentów żywności na rynkach krajów WNP [Tereszczuk i Ambroziak 2011].

Federacja Rosyjska nie jest krajem samowystarczalnym żywnościowo. Daje to szanse polskim producentom żywności. Ponieważ jednak w polskiej gospodarce dominują małe i średnie przedsiębiorstwa, realizują one dostawy w niewielkiej skali i mają małe możliwości udzielania kredytów rosyjskim odbiorcom. Jediną instytucją ubezpieczeniową, udzielającą gwarancji w handlu z Rosją jest Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych (KUKE). Jej działania są jednak dość ograniczone i zbyt słabo wspierają polskich eksporterów. Często polskie firmy działają indywidualnie i dlatego są łatwe do wyeliminowania z takiego rynku jak rosyjski, gdyż ich nakłady na marketing są właściwie niezauważalne. Artykuły rolno-spożywcze, które dominują w polskiej ofercie, są powszechnie dostępne na rynkach międzynarodowych. Zainteresowanie Rosji, dotyczące dostaw żywności, ostatnio skupia się na innych krajach, takich jak UE, USA i wybranych krajach azjatyckich.

Należy jednak zwrócić uwagę, że członkostwo Polski w UE stwarza pewne możliwości zmiany niekorzystnej wizji polsko-rosyjskich stosunków gospodarczych, np. poprzez pośrednie zwiększenie eksportu produktów rolno-spożywczych do Rosji w ramach poddostaw dla dużych unijnych przedsiębiorstw, eksportujących do tego kraju. Takie działanie ma jednak znaczenie tylko z punktu widzenia doraźnych korzyści ekonomicznych, ponieważ długookresowo liczą się jedynie marki głównych dostawców [Bożyk 2005].

Polscy producenci żywności powinni przyjąć strategię rynkową, która polega na uzyskiwaniu gwarancji rządowych, kredytów preferencyjnych oraz podejmowaniu współpracy dotyczącej infrastruktury handlowej, takiej jak np. składy celne. Według Miklaszewskiego są to tylko półśrodki, ponieważ do najbardziej efektywnych metod zwiększania eksportu na rynek rosyjski zalicza się inwestycje zagraniczne w sektorze rolno-spożywczym [Miklaszewski 2004].

Przyszłość polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych zależeć będzie w dużej mierze od umiejętności kojarzenia wzajemnych interesów. Napięcia polityczne między Polską i Rosją są czynnikiem, który może ograniczać wzajemną wymianę handlową, pomimo poprawiających się ekonomicznych uwarunkowań rozwoju stosunków gospodarczych między tymi krajami.

Literatura

- Bożyk P. [2005]: Korzyści i zagrożenia rozwoju stosunków gospodarczych Polski z Rosją po akcesji do Unii Europejskiej. [W:] *Wschód jako partner Unii Europejskiej*. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Cieśliewicz T., Zieziula J. [1998]: Polski handel z Rosją artykułami rolno-spożywczymi w latach 1992-1996 (ze szczególnym uwzględnieniem eksportu). *Wiś i Rolnictwo* nr 1 (98), s. 86.
- Główny Urząd Statystyczny. Portal informacyjny. [2012]. [Tryb dostępu:] www.stat.gov.pl. [Data odczytu: kwiecień 2012].
- Kawecka-Wyrzykowska E. [2004]: Zmiany warunków prowadzenia handlu wynikające z przyjęcia wspólnej taryfy celnej UE. [W:] *Polska w Unii Europejskiej*. Tom II. Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa.

- Matysik-Pejas R., Szafrńska M., Potocka A. [2010]: Stan i uwarunkowania wymiany handlowej Polski z Rosją w zakresie produktów rolno-spożywczych. *Problemy Rolnictwa Światowego* tom 10, zeszyt 2, s. 81.
- Miklaszewski S. [2004]: Stosunki handlowe między Polską a Rosją w świetle zagranicznej polityki handlowej UE. [W:] Stosunki gospodarcze Polska-Rosja w warunkach integracji z Unią Europejską. SGH, Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego [2005]. GUS, Warszawa, ss. 86-87.
- Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego [2006]. GUS, Warszawa, ss. 86-87.
- Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego [2007]. GUS, Warszawa, ss. 86-87.
- Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego [2008]. GUS, Warszawa, ss. 88-89.
- Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego [2009]. GUS, Warszawa, ss. 95-96.
- Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego [2010]. GUS, Warszawa, ss. 95-96.
- Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego [2011]. GUS, Warszawa, ss. 95-96.
- Tereszczuk M., Ambroziak Ł. [2011]: Polscy producenci żywności na rynkach krajów WNP. *Przemysł Spożywczy* tom 65, kwiecień, s. 2.
- Wigier M. [2011]: Przemysł spożywczy w Polsce obecnie i w przyszłości. *Przemysł Spożywczy* tom 65, lipiec-sierpień, s. 13.